

*Спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному
університеті імені Василя Стуса*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Західноукраїнського національного університету
Зварич Ірини Ярославівни
на дисертаційну роботу Миценко Валерія Івановича
«Трансформація глобальних ланцюгів вартості
в умовах викликів економічного розвитку», що подана на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини**

Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються у світовій економіці під впливом глобалізації, цифровізації, геополітичних конфліктів, пандемічних викликів та структурних змін у міжнародному виробництві й торгівлі. Посилення ризиків і нестабільності глобального середовища, зокрема фінансово-економічні кризи, пандемія COVID-19, військові конфлікти, порушення логістичних маршрутів і зміни у міжнародній торговельній політиці, спричинили суттєві структурні зрушення у функціонуванні глобальних ланцюгів вартості, що потребує переосмислення підходів до управління ними.

Особливої актуальності набувають питання трансформації глобальних ланцюгів вартості в умовах нових викликів економічного розвитку, оскільки змінюються моделі міжнародної спеціалізації, зростає роль інновацій, цифрових технологій, сервісних компонентів, а також регіоналізації виробництва. Великі транснаціональні компанії адаптують свої стратегії, використовуючи аутсорсинг, офшоринг, решоринг та ніаршоринг, що впливає на розподіл доданої вартості між країнами та змінює позиції

національних економік у глобальних виробничих мережах. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження теоретико-методологічних засад і прикладних аспектів управління глобальними ланцюгами вартості з урахуванням сучасних трансформаційних процесів. Відтак, дослідження трансформації глобальних ланцюгів вартості під впливом викликів економічного розвитку є своєчасним, має важливе теоретичне та практичне значення і відповідає сучасним тенденціям розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин.

Наукова новизна отриманих результатів

Аналіз змісту дисертаційної роботи Мицено В. І. свідчить про те, що отримані автором результати є обґрунтованими, достовірними та характеризуються належним рівнем наукової новизни. Зокрема, у роботі *уперше*:

– *запропоновано методологічні основи дослідження трансформації глобальних ланцюгів вартості* в умовах викликів економічного розвитку, в межах яких виділено *такі етапи*: визначення напрямів впливу глобальних ланцюгів створення вартості на архітектуру глобальної економіки; вибір методів аналізу структури і динаміки функціонування глобальних ланцюгів вартості; систематизація сучасних викликів розвитку глобальних ланцюгів вартості; здійснення оцінки вразливості глобальних ланцюгів вартості до глобальних викликів, дослідження впливу глобальних викликів на архітектуру та стратегію функціонування глобальних ланцюгів вартості; систематизація напрямів трансформацій глобальних ланцюгів вартості;

– *визначено генезис теорій та концепцій дослідження глобальних ланцюгів вартості за логіко-еволюційним підходом*, який ілюструє позицію автора щодо формування підвалин теорій та концепцій дослідження глобальних ланцюгів вартості у поєднанні концепцій і теорій цінності та доданої вартості, концепцій дослідження природи процесу створення вартості, концепцій і теорій мотивів прямих іноземних інвестицій. Модель

генезису передбачає, що основні концепції дослідження процесу управління ланцюгами вартості формуються за напрямами досліджень управління процесом створення доданої вартості, дослідження відносин всередині глобальних ланцюгів вартості, дослідження мережевих відносин;

– *розроблено структурну модель впливу трансформацій, які відбуваються у моделях організації виробництва та обслуговування глобальних ланцюгів вартості, на архітектуру глобальної економіки.* Модель враховує дуальний характер впливу на багатонаціональні підприємства та країни їх базування; малі та середні підприємства в країнах базування та країнах офшорингу; країни, що приймають прямі іноземні інвестиції; а також підвищення продуктивності, гнучкості та можливостей для сталого економічного зростання глобальних ланцюгів вартості через синергію конкурентних переваг їх окремих ланок; спеціалізацію всередині глобальних ланцюгів вартості, модернізацію глобальних ланцюгів вартості, стратегію аутсорсингу та офшорингу;

удосконалено:

– *систематизацію основних викликів розвитку глобальних ланцюгів вартості та визначення перспектив реконфігурації глобальних ланцюгів вартості у відповідь на зростання вразливості;*

– *узагальнення системи драйверів сталих трансформацій у стратегіях розвитку глобальних ланцюгів вартості, що включає визначення ключових викликів зеленого та цифрового переходу в управлінні глобальними ланцюгами вартості, ключових пріоритетів стратегії зеленої та цифрової трансформації глобальних ланцюгів вартості і алгоритму впровадження зелених та цифрових трансформацій;*

– *концепцію зеленого переходу глобальних ланцюгів вартості з врахуванням інституційних, ринкових і технологічних драйверів, реалізація якої передбачається внутрішніми та зовнішніми суб'єктами ланцюга, а також визначення основних типів інновацій у стратегіях зеленого переходу (екологічні інновації бізнес-процесів, продуктів та організаційні інновації).*

отримали подальший розвиток:

– визначення формату залучення України до глобальних ланцюгів вартості, а саме висновок, отриманий на основі проведеного компаративного аналізу інтеграції України та країн ЄС у глобальні ланцюги вартості, про зниження рівня зворотної участі вітчизняних підприємств у глобальних ланцюгах вартості та підвищення рівня прямої участі, що вказує на локалізацію країни на початкових етапах глобального ланцюга вартості;

– механізм інтеграції української промисловості у глобальні ланцюги вартості, що включає підходи до формування, детермінанти визначення ефективності участі країни у глобальних ланцюгах вартості та важелі стимулювання ефективності інтеграції вітчизняного бізнесу до глобальних ланцюгів вартості;

– модель залежності економічного зростання України від її участі у міжнародних виробничих мережах, яка дала змогу встановити взаємозв'язок між показниками економічного розвитку, структурою експорту та часткою іноземної доданої вартості в експорті, а також обґрунтувати необхідність якісних змін в інтеграції України до глобальних ланцюгів вартості;

– методологічний апарат дослідження резильєнтності глобальних ланцюгів вартості, а саме запропоновано визначення поняття «резильєнтності глобальних ланцюгів вартості», алгоритм методики визначення резильєнтності GVC, типову матрицю визначення типу резильєнтності GVC, апробація яких дала змогу встановити зв'язок між управлінням резильєнтністю та поєднанням стратегій превенції, адаптації, відновлення і трансформації.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечується використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що

відповідають меті та завданням роботи. Методологічну основу дослідження становлять положення економічної теорії, теорії глобалізації, міжнародної інтеграції та концепції глобальних ланцюгів вартості, а також історико-логічний і системний підходи до аналізу економічних явищ і процесів у контексті глобального економічного розвитку.

Для вирішення поставлених у дисертації завдань використано діалектичний метод наукового пізнання, методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, системного узагальнення; порівняльного аналізу, статистичного аналізу, експертних опитувань, методи економіко-математичного аналізу та моделювання. Застосування зазначених методів дозволило автору здійснити комплексне дослідження процесів функціонування та трансформації глобальних ланцюгів вартості, оцінити їх вразливість до глобальних викликів, визначити напрями трансформації, зокрема в контексті зеленого та цифрового переходу, а також обґрунтувати підходи до інтеграції України до глобальних ланцюгів вартості.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, матеріали Державної служби статистики України, аналітичні матеріали і нормативні документи міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНКТАД, Світового банку, Світової організації торгівлі, Організації економічного співробітництва та розвитку, Європейського Союзу, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Зазначене свідчить про належний рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, їх теоретичну та практичну значущість.

У цілому, рівень обґрунтованості та достовірності результатів дослідження відповідає вимогам до дисертаційних робіт докторського рівня.

Повнота викладення основних положень дисертації у наукових видання та апробація результатів дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що здобувачем досягнуто поставленої мети та вирішено визначені завдання дослідження. Наукові положення, викладені в дисертації, є обґрунтованими, логічно побудованими, базуються на об'єктивному аналізі явищ і процесів із використанням належного методологічного інструментарію, що дало змогу сформулювати відповідні висновки і практичні рекомендації.

Наукові результати дисертаційної роботи опубліковані у 38 наукових працях загальним обсягом 44,02 д. а., з яких особисто автору належить 24,22 д. а., у тому числі 2 монографії у співавторстві, з яких особисто автору належить 6,5 д. а., 3 статті у наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 20 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, 12 публікацій апробаційного характеру.

Публікації автора, як за кількістю, так і рівнем наукових журналів, в повній мірі відображають зміст дисертації та відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до опублікування результатів дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації

Дисертація і публікації Валерія Миценка свідчать про дотримання ним принципу академічної доброчесності. У тексті дисертації є посилання на список використаних джерел, зазначено особистий внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві. Здобувач дотримувався етичних норм, принципів академічної доброчесності та вимог законодавства про авторське право. У докторській дисертації і рефераті фактів порушення академічної

доброчесності, фабрикації та фальсифікації даних не виявлено (підтверджено звітом подібності, складеним у програмі StrikePlagiarism).

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин Центральноукраїнського національного технічного університету за такою держбюджетною темою: «Глобальні ланцюги вартості у системі викликів сталого розвитку (номер державної реєстрації – 0124U000028), у рамках якої автором запропоновано методологічні основи дослідження трансформації глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня науково-методичних розробок і конкретних практичних рекомендацій, що можуть виступати науковою основою для розробки загальнодержавної стратегії ефективної інтеграції вітчизняних суб'єктів господарювання до глобальних ланцюгів вартості.

Результати дослідження впроваджено на всіх рівнях управління:

на загальнодержавному рівні: Інститутом економіки промисловості (довідка № 127/95 від 15.04.2024), Спілкою підприємців малих, середніх та приватизованих підприємств України (довідка №158/1 від 01.09.2025);

на регіональному рівні: у практичній діяльності Кіровоградської обласної військової адміністрації під час розробки заходів з реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021–2027 роки (Стратегічна ціль 1. «Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації») (довідка № 01-25/50/0.2 від 04.12.2025); Кіровоградської регіональної торговельно-промислової палати (довідка № 1101-3/25/319.1 від 15.10.2025), Київська обласна торгово-промислова палата (акт впровадження від 04.09.2025), Львівська обласна державна адміністрація (довідка № 1-51/343 від 21.08.2025);

на рівні підприємств: результати дослідження впроваджено у практичній діяльності ПАТ «НВП «Радій» м. Кропивницький (довідка № 152/02 від 28.11.2025), ТОВ «Ресілюкс Україна» (довідка № 184 від 12.11.2025), ПрАТ «Фірма «Нафтогазбуд» (довідка № 141/01 від 04.08.2025), ПрАТ «Азот» (акт № 803-1-01/8 від 08.12.2025).

Результати досліджень, що містяться у дисертації, використано у навчальному процесі Центральноукраїнського національного технічного університету (акт № 21-15/20-186 від 30.12.2025) – під час формування та оновлення освітньо-професійних програм «Міжнародні економічні відносини» підготовки бакалаврів та магістрів; під час викладання та формування навчально-методичного забезпечення з таких обов'язкових дисциплін, як «Міжнародна економіка», «Світовий ринок ресурсів, товарів та послуг», «Глобальна економіка, інновації та цілі сталого розвитку», «Глобалізація і глобальне управління», «Логістичні стратегії в торгівлі та дистрибуції»; під час формування каталогу вибіркового дисциплін; під час підготовки навчально-методичного забезпечення для виконання кваліфікаційних бакалаврських та магістерських робіт на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» та «Магістр» за ОПП «Міжнародні економічні відносини».

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеності, оформлення, відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Миценка Валерія Івановича характеризується логічною структурою, змістовною завершеністю та внутрішньою цілісністю. У роботі чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методологічну основу дослідження, що відповідає вимогам до наукових праць докторського рівня. Дисертація засвідчує високий рівень теоретичних узагальнень,

грунтовний аналіз сучасного стану досліджуваної проблематики та належний рівень обґрунтованості наукових положень і практичних рекомендацій.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 498 сторінок, з яких основний текст викладено на 371 сторінках. Робота містить 44 таблиці і 80 рисунків. Список використаних джерел налічує 453 найменування. Дисертація включає 11 додатків, які займають 49 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет, методологічну основу роботи. Також наведено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано інформацію про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дисертації. У розділах роботи послідовно та логічно викладено результати дослідження, які узагальнено у висновках до кожного розділу та у загальних висновках відповідно до поставлених завдань дослідження.

Робота оформлена відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України щодо структури дисертації, оформлення посилань, цитування та списку використаних джерел. Матеріали представлені грамотно, з дотриманням принципів академічної доброчесності, результати дослідження подано чітко, логічно і послідовно.

Реферат повною мірою відображає зміст і структуру дисертації, основні наукові положення, результати та висновки, що виносяться на захист, і є змістовно тотожним основному тексту дисертаційної роботи.

Таким чином, робота є завершеним науковим дослідженням і повністю відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації

У цілому доцільно позитивно оцінити наукове та практичне значення одержаних у дисертації результатів, однак варто зазначити на деяких дискусійних положеннях і зауваженнях.

- 1 У теоретичній частині (Розділ 1) доцільно було б більше розглянути агломераційні структури, кластери та їх дотичність до формування та позиціонування глобальних ланцюгів вартості та міжнародних виробничих мереж, враховуючи, що у розділі 4 автор згадує та опирається на концепт агломерації. Це в свою чергу дозволило б сформулювати модель ГЛВ в умовах викликів економічного розвитку, що лише посилює значущість дисертації.
- 2 Текст (п. 2.1) стверджує переваги підходу TiVA та міжкраїнних таблиць «витрати–випуск» (ICIO) для системного аналізу участі країн у GVC, але відсутнє чітке порівняння з альтернативними підходами (наприклад, GTAP, мікрорівневі кейс-методи) щодо їхніх методологічних обмежень і впливу на результати. Це ускладнює оцінку, наскільки вибір саме TiVA/ICIO впливає на висновки дослідження та наскільки отримані індикатори є стійкими до змін у джерелі даних або методі декомпозиції.
- 3 У п. 2.3. С. 145 «Роль багатонаціональних підприємств у формуванні глобальних ланцюгів вартості» доцільно було б окреслити точки дотику та кореляції міжнародної фрагментації виробництва та перехід до концепції ланцюгів та мереж (враховуючи заключний абзац п. 2.2). Окрім того в принципі варто було б конкретизувати та поляризувати глобальні ланцюги і, відповідно до назви параграфу, - показати роль окремих, чітко охарактеризованих, ТНК.
- 4 У п. 3.1. С.159 «Систематизація сучасних геополітичних та економічних викликів розвитку глобальних ланцюгів вартості» варто було б доповнити чіткою класифікацією, власне, самих викликів,

- зокрема, відповідної матриці виклики-вплив-регіон/країна-кейс. Такий аналіз дозволив би в повнішій мірі зрозуміти трансформацію глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку.
- 5 У Розділі 5 дослідження зосереджені переважно на макро рівні, рівні держави. Зважаючи на актуальність теми дослідження варто окремо було б дослідити також регіональний зріз, оскільки для України в умовах війни критично важливо показати, як по-різному інтегруються різні регіони у створення доданої вартості у глобальному економічному просторі. Такий аналіз був би доречним, зважаючи на вже застосовану у розділі логіку кооперації виробників, наукових організацій, постачальників та інвесторів. Регіоналізація механізму зробила б розділ значно сильнішим.
 - 6 У п. 5.3 на рис. 5.8. «Механізм інтеграції української промисловості у глобальні ланцюги вартості» доцільно було б трансформувати запропонований механізм із концептуальної моделі у поетапну дорожню карту реалізації державної політики. Така дорожня карта дасть змогу оцінювати не лише сам факт участі України у глобальних ланцюгах вартості, а і якість цієї участі, рівень технологічного просування та приріст національної доданої вартості в експорті.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Миценка Валерія Івановича «Трансформація глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має значну теоретичну глибину, прикладне спрямування та високий рівень обґрунтованості отриманих результатів. Вона відповідає вимогам, визначеним пунктами 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із внесеними змінами згідно з Постановами КМУ № 502 від

19.05.2023 р. та № 507 від 03.05.2024 р.) та вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Представлені наукові положення, висновки та рекомендації вирізняються актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю. Результати дисертації мають важливе значення для розвитку економіки знань, удосконалення механізмів фінансування вищої освіти, зміцнення фінансової стійкості університетів, а також для формування сучасної трансформаційної моделі економічного розвитку України.

На підставі проведеного аналізу дисертації, реферату та наукових публікацій вважаю, що Миценко Валерій Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри міжнародної економіки

Західноукраїнського національного університету

Ірина ЗВАРИЧ

Підпис	<i>Ірина Зварич</i>
Завіряю:	<i>Анна Семик</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	

